

іншої сторони, спонукають заклади до напрацювання автономних й незалежних механізмів існування інституції в умовах комбінованих економічних, епідеміологічних, суспільних, національних викликів.

Література:

1. Інтерв'ю з директоркою Харківського літературного музею Тетяною Пилипчук (26 жовтня 2023 р.) / інтерв'ю проводила Катерина Пілюгіна (Фісун). Особистий архів К. Пілюгіної.
2. Інтерв'ю з директором Державного музею природи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Ростиславом Лунячком (18 жовтня 2023 р.) / інтерв'ю проводила Катерина Пілюгіна (Фісун). Особистий архів К. Пілюгіної.
3. Інтерв'ю з директоркою Музею археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Іриною Шрамко (5 жовтня 2023 р.) / інтерв'ю проводила Катерина Пілюгіна (Фісун). Особистий архів К. Пілюгіної.
4. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. № 249/95-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Cultural and Creative Industries In the Face of COVID-19: An Economic Impact Outlook June 2021. UNESCO. 2021. 62 p. <http://surl.li/needs>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-10>

НОСТАЛЬГІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПРО ЛУГАНСЬК: МІЖОСОБИСТІСНИЙ ДОСВІД ТА КОЛЕКТИВНІ УЯВЛЕННЯ

Чурина Д. К.

студентка II курсу

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Ностальгія – інтуїтивно зрозуміле кожному переживання, однак єдиного його наукового визначення немає. Фактично це дуже універсальне відчуття, яке проживала кожна людина за певних обставин. Залежно від індивідуального темпераменту, соціокультурного середовища, проживання ностальгії може сприйматися як негативний чи позитивний досвід. В. В. Сигнаївська та І. В. Серединська в своїй праці «Психологічний аналіз феномена ностальгії» розглядають його досить

детально і змістовно, що дає нам великий матеріал для формулювання теоритичного підґрунття нашого дослідження. «У ситуаціях, коли теперішнє пов'язане з безліччю труднощів, а майбутнє – невідоме, людина спирається, зокрема, на власне минуле, знаходячи в ньому стабільність, шкодуючи, що це минуле позаду» [1]. У цьому контексті ностальгія тлумачиться як повернення думками людини, яка щось втратила, у час, коли цей об'єкт ще не був втрачений. Історично, поняття ностальгії мало неоднозначне оціночне забарвлення: її тлумачили як «негативну емоцію, позитивну емоцію, тугу за домом». І це дуже важливо, бо як наголошують авторки, в період глобалізації і власне постійної міграції з різних причин, а у випадку України, вимушені переїзди через зовнішні фактори, тема феномену ностальгії стає дедалі актуальнішою в контексті динаміки соціальних почуттів та налаштованостей.

Дослідниця С. Бойм виділяє два основні типи ностальгії: *відновлювальну* і *рефлексивну*. Фактично, відновлювальна – це ностальгія виключно за певною ідеєю, традицією, концептом: ностальгувати за домівкою, аби її *відновити*, «бо саме там моя домівка». Насамперед, рефлексивна кардинально відрізняється, вона не намагається «відбудувати міфічне місце, яке називається домом; вона «зачарована відстанню, а не конкретною людиною» [1]. Наприклад, домівка була відбудована, але тепер вона зовсім інша, ніж була до цього. Людина ж продовжує ностальгувати, дошукуючись відмінностей між минулим і теперешнім, бо з самого початку зосереджувалася на сприйнятті дому як спогаду. У таких кейсах і простежується відмінність між першим типом ностальгії і другим.

Джордж Роузен визначає ностальгію як «психопатологічний стан, який уражає осіб, які втратили своє коріння, чиї соціальні зв'язки роздрібнені, які ізольовані і почуваються повністю розбитими й чужими» [2]. У цьому контексті ностальгія є одним із симптомів «культурного шоку» [4] або «акультуративного стресу» [5] (*acculturative stress*), стресу, з яким зіткнулася людина, яка мігрувала та була вимушена пристосовуватись до нових умов життя, стикаючись із соціальними, корпоративними, культурними відмінностями.

Біленька І. Г. звертається до теорії V-кривої, описуючи фази культурного шоку. Людина, потрапляючи у нове середовище, спершу відчуває себе вразливою, далі спостерігається певний емоційний занепад, а вже потім – відновлення (акультурацію / адаптацію) до нового середовища.

Звертаючись до об'єкту нашого дослідження, а саме характер ностальгійних переживань луганчан, котрі вимушено покинули свій рідний регіон проживання, досить складно окреслити специфіку переживань культурного шоку, бо процес акультурації проживає будь-яка людина просто у випадку переїзду, навіть запланованого. Однак у випадку вимушеного переїзду через воєнне вторгнення, культурний шок

невідворотно спіткає певну соціальну групу чи просто індивіда навіть якщо це переїзд у межах власної країни.

І. Г. Біленька у роботі «Культурний шок і адаптація до нової культури» розрізняє два поняття «інкультурація» та «акультурація». Вони дуже схожі, але все ж таки змістовна відмінність присутня, і те і те пояснює процес інтеграції людини в певне культурне середовище. Але інкультурація це процес несвідомого, органічного засвоєння культурних навичок, фактично з народження. Акультурація – інтеграція до культури в якій індивід не зростав, а тому асимілюється до неї вже як доросла, сформована, раціональна особистість. Міра зближення з чужою культурою є різною у кожному індивідуальному випадку: «Деякі люди так і не можуть адаптуватись до нового культурного середовища, інші зберігають постійне відчуження від носія «Чужої» культури» [4].

К. Демес та Н. Герарт (К. А. Demes та N. Geeraert) пояснюють, від яких чинників залежить рівень стресу під час культурної адаптації: тип особистості або темперамент (екстраверт / інтраверт), рівень емпатії (здатність бачити іншу точку зору), стратегії подолання стресу (пошук підтримки у новому середовищі). Цей стрес може проявлятися по-різному, але переважно характер відчуттів наступний: «Почуття втрати і обездоленості із-за відсутності залишених на батьківщині друзів, зміна статусу (як правило, пониження), а також відсутність знайомих і близьких людей і предметів побуту» [4]. Ностальгія, туга за домом і стрес при адаптації можуть служити механізмом для збереження зв'язку з втраченим, в нашому випадку, містом / домівкою. Спостерігаючи за людьми з цим досвідом і навіть звичайним інтернет-простором, часто можна стикнутися зі згадками про «місто в якому людина зростала». Це можуть бути, наприклад, жарти, історії про минуле, створення і підтримання певного міфу міста, аби бути причетним до групи, що об'єднує людей з окупованих територій. З цього приводу дослідник К. Батчо зазначав, що ностальгія «сприяє доброму психологічному почуванню, протидіючи відчуженості, і зміцнює спільноту» [6].

Таким чином, ностальгія є дещо тужливим переживанням з приводу минулого, в ситуації, коли теперішнє чи майбутнє виглядають непевними чи загрозливими. З іншого боку, це переживання виконує ряд важливих функцій, що допомагають індивіду подолати шок культурної адаптації, зокрема ностальгія актуалізує родинну пам'ять, культурну пам'ять спільноти, сформувати регіональну субкультурну ідентичність, сприяючи формуванню спільноти, налагодженню індивідом нових міжособистісних контактів, що значно полегшує подальшу культурну адаптацію.

Література:

1. Серединська В.В., Сингаївська І.В. Психологічний аналіз феномену ностальгії. м. Київ. С. 118–126.

2. Rosen G. Nostalgia: a 'forgotten' psychological disorder. *Psychological Medicine*. 1975. Т. 5, № 4. С. 340–354.
3. Boym S. Nostalgia and its Discontents. *The Hedgehog Review*. 2007. Т. 9, 2. С. 7–18.
4. Біленька І. Г. «Культурний шок» і адаптація до нової культури. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2011. Т. 940.
5. Demes K. A., Geeraert N. The highs and lows of a cultural transition: A longitudinal analysis of sojourner stress and adaptation across 50 countries. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2015. Т. 109, № 2. С. 316–337.
6. Batcho K.I. Personal nostalgia, world view, memory, and emotionality. *Perceptual and motor skills*. 1998. Т. 87. С. 411–432.